

II. 2. 10. Anàlisi de dos editorials mostra sobre el tema: Nacionalisme

Diari: *El País*

Data: 25.02.01

Haider en España

Ha dicho Jordi Pujol que el problema planteado por las declaraciones de Marta Ferrusola, su esposa, sobre la nueva inmigración es que ella utiliza “un lenguaje muy directo y muy franco”. En efecto, ése es el problema: que no ha recurrido al lenguaje políticamente correcto del nacionalismo actual, sino al más sincero que algunos nacionalistas emplean en privado. Ahora bien, ese lenguaje es más parecido —casi calcado— al de un Jörg Haider, el líder de la extrema derecha xenófoba austriaca, que al nacionalismo integrador que predica Pujol.

Las palabras de Ferrusola pretenden tejer una denuncia de los supuestos abusos que de las prestaciones sociales hacen estos inmigrantes; del presunto favoritismo de la Administración incluida la que encabeza su marido, hacia ellos en detrimento de los nacionales; de su supuesta tendencia a imponer sus costumbres, su lengua y su religión, completada con una actitud refractaria hacia los valores de la sociedad que los acoge; de su llegada como presunta amenaza hacia ésta, dada su mayor fertilidad... Todo ello en un lenguaje que combina desprecio, miedo y amenaza.

Es un discurso xenófobo que transmite hostilidad al extranjero. Recuerda al discurso de un Sabino Arana que culpaba a la invasión *maketa* de la inseguridad ciudadana, corrupción de costumbres, aumento de la conflictividad social y pérdida de religiosidad. Pero el propio Arana reprochaba a los nacionalistas catalanes su voluntad integradora: de “atraer hacia sí a los demás españoles” [en lugar de] “rechazarlos como extranjeros”. Ya hace tiempo que Pujol se arrepintió de su artículo del 1958 en que definía al inmigrante (andaluz o murciano) como un “hombre destruido y anárquico” que, “si por su número llegase a dominar, destruiría a Cataluña”, pues “introduciría su mentalidad anárquica y pobrísima, es decir, su falta de mentalidad”.

El presidente de la Generalitat defiende desde hace muchos años una actitud integradora, que no es lo mismo que asimilacionista, respecto a los llegados de fuera. La sociedad de acogida, ha escrito “debe ser justa, respetuosa, no discriminatoria, favorable a todo lo que puede ayudar a promocionar a los inmigrantes”. Y es esa actitud lo que da coherencia a su oposición a determinados aspectos de la Ley de Extranjería que ha promocionado el PP. La cuestión es saber cuál de esas dos actitudes de Pujol es la auténtica.

Porque han sido las declaraciones de Pujol, y antes las de su *conseller en cap*, Artur Mas, las que han acabado por dar estatuto público a las palabras de Marta Ferrusola (que de todas formas no es una particular: es dirigente sectorial de su partido, además de esposa del presidente catalán). Pujol y Mas han tratado de justificarla alegando que “la gran mayoría de los ciudadanos piensa como ella”. Dejarse arrastrar por lo que supone bajos instintos y torcidas pasiones del *hombre de la calle* es renunciar al papel pedagógico que corresponde a todo líder democrático: si se tratase de cabalgar la ola, no tardaríamos en escuchar que hay que restaurar la pena de muerte. De esa renuncia parte la legitimación del autoritarismo, y por ello el drama no está en los prejuicios xenófobos de

Ferrusola, sino en su aceptación como algo natural por los dos principales dirigentes institucionales de la Generalitat. Es cierto que al observar que “muchos comparten” Pujol no afirma que entre esos muchos esté él. Pero tampoco indica lo contrario, seguramente porque sabe que muchos de esos muchos le votan a él.

Pero no sólo a él. La nueva oleada inmigratoria está suscitando en toda Europa reacciones de hostilidad al percibido como diferente. Las respuestas de los gobiernos van de la improvisación demagógica al autoritarismo. “Había un problema y se ha solucionado”, dijo alegremente Aznar al dar cuenta de la indigna expulsión de un centenar de inmigrantes. Luego vino el progromo de El Ejido, y hace pocos días un socialista, vicepresidente del Parlamento andaluz, consideraba gracioso decir —creyendo que el micrófono estaba apagado— que “los moros, a Marruecos, que es donde tiene que estar”. Los nacionalistas no tienen el monopolio del desprecio al definido como diferente.

La revolución industrial y la desintegración de los imperios centroeuropeos generaron en el primer tercio del siglo pasado inmensas oleadas migratorias y brotes de xenofobia y de racismo, que en un caso desembocaron en la mayor vergüenza de la historia europea. Hoy recorremos los primeros pasos de una nueva revolución económica global, que multiplicará las tensiones poblacionales y constituirá la base de cualquier desacuerdo xenófobo. Por eso el episodio de Ferrusola no merece comprensión, ni admite frivolidad ni minimización. Sólo el más contundente rechazo.

Anàlisi de l'editorial.

El més remarcable d'aquest editorial és la reiteració d'exageracions que maximitzen el que l'editorialista interpreta com una feblesa o mala qualitat del contrincant identificat per Pujol i el corrent nacionalista que li és afí.

D'entrada, el títol maximitza el problema. És exagerat afirmar que les paraules de Ferrusola, presentades com a paradigma del discurs privat del nacionalisme, són equiparables a les de Haider. Més quan s'obvia la presència d'altres grups com els grups neonazis espanyols o a personatges com Anglada o Blas Piñar. Organitzacions i personatges que sí que enllacen amb l'ideari de l'ultradetrà austríac.

Al tercer paràgraf, l'editorial introdueix unes valoracions de Sabino Arana sobre la immigració espanyola al País Basc. Aquest fet permet una lectura que apropa i equipara el “discurso xenófobo que transmite hostilidad al extranjero” de Ferrusola, presentat com a discurs privat del nacionalisme català, amb el del nacionalisme basc. No obstant, l'editorial no aporta cap exemple actual, com en el cas de Ferrusola, que refuti que el pensament d'Arana sobre la immigració continuï vigent al nacionalisme basc actual. I sí aprofita per rememorar un escrit de Pujol de 1958 —encara que recordi que ell “se arrepintió” d'haver escrit— de marcats trets mensypreadors cap andalusos i murcians.

Després l'editorial recorda que Mas i Pujol van dir que “la gran mayoría de los ciudadanos piensan como ella” [Ferrusola], unes declaracions que van ser recollides per diversos diaris. L'editorialista interpreta que això va ser un intent de justificació de les paraules de Ferrusola i acte seguit interpreta implícitament —però no per implícit, difícil de veure— que les paraules de Ferrusola són “bajos instintos y torcidas pasiones del hombre de la calle”. Certament les paraules de Ferrusola són discutibles, però qualificar-les com fa l'editorialista és una hipèrbole, que queda clara només comparant-ho amb la mateixa descripció que es fa a l'editorial del que va dir ella. I això l'editorialista ho diu com de passada —de forma implícita—, per acabar interpretant que les paraules de Pujol i Mas comporten que ho accepten com una cosa “natural”.

D'altra banda, quan l'editorial denúncia l'exculpació de les paraules de Ferrusola per part d'Artur Mas i Jordi Pujol, descriu el racisme com un problema propi de les classes més populars de la societat a les quals s'ha d'educar.

“Dejarse arrastrar por lo que supone bajos instintos y torcidas pasiones del *hombre de la calle* es renunciar al papel pedagógico que corresponde a todo líder democrático: si se tratase de cabalgar la ola, no tardaríamos en escuchar que hay que restaurar la pena de muerte”.

L'estratègia discursiva de l'editorial insisteix en presentar a Pujol com a partícip de les idees de Ferrusola. Fins al punt de forçar raonaments especulatius i insinuants com el que segueix:

“Es cierto que al observar que “muchos comparten” Pujol no afirma que entre esos muchos esté él. Pero tampoco indica lo contrario, seguramente porque sabe que muchos de esos muchos le votan a él”.

El fet que Pujol “no indique lo contrario” no prova res. Finalment, el diari enumera situacions xenòfobes o discriminatòries vers els immigrants que s'han donat durant els darrers mesos. Catàleg que tanca amb:

“Los nacionalistas no tienen el monopolio del desprecio al definido como diferente”.

L'afirmació de l'editorial parteix del supòsit que els nacionalistes, ara tots, ja que no indica el contrari, menyspreen al diferent. Creença que es presenta com una evidència i

que, d'altra banda, com a mínim és qüestionable. A més, la seva situació al text, tancant una exposició de polèmiques xenòfobes no protagonitzada per cap nacionalista, afavoreix una lectura que insisteix en un vincle entre nacionalisme i xenofòbia.

Diari: Avui

Data: 2.3..01

Tensió gratuïta

Ja es veia a venir. La polèmica —absolutament superficial i desproporcionada, i convenientment atiada pels partidaris de la gresca— que han suscitat les greus paraules d'Heribert Barrera sobre la immigració ha motivat la suspensió de la presentació del llibre origen del fals debat. Grups d'immigrants i contraris al discurs del vell dirigent republicà havien anunciat la presència en l'acte. La tensió es va disparar quan van trobar Heribert Barrera a la Rambla de Barcelona i el van escridassar. L'editorial Dèria-Proa, “davant el risc que esdevingui un acte molt allunyat del que és, al nostre entendre, la presentació d'un llibre”, havia decidit anul·lar-ne la convocatòria. És difícil destriar, entre el soroll, qui hi sortirà guanyant. Ningú. En climes crispats, no hi ha lloc per a les idees. Cal tornar a insistir que l'efecte de les declaracions de l'expresident del Parlament s'ha desbordat; que el soroll no fa cap bé al debat necessari sobre la immigració, i encara menys la confrontació pública de posicions extremes en funció exclusivament d'aquestes opinions de qui no ostenta cap càrrec públic ni té cap responsabilitat administrativa ni política en aquest àmbit. Estem lliscant, perillosament, pel pendent de la demagògia i la grogor. Els qui les escampen, pels motius que sigui, poden estar-ne contents. Se n'han sortit. Aquest país està avui més crispat. I està encarant la qüestió com no l'hauria d'haver encarat mai. Finalment, és recomanable la lectura del comunicat del secretari general d'Esquerra Republicana, Josep-Lluís Carod-Rovira, sobre les declaracions d'Heribert Barrera i la posició oficial del partit pel que fa a la immigració. L'única opinió que compta, si més no, pel que fa a ERC. I la declaració institucional —aclaridora i forçada per unes circumstàncies que ens podem haver estalviat— del president de la Generalitat.

Anàlisi de l'editorial

L'estratègia discursiva de l'editorial desplaça el centre de la polèmica, traslladant-lo de Barrera a qui denuncien les seves opinions. Altera els papers i identifica a aquells que han denunciat les paraules de Barrera com a escampadors de polèmica:

“Els qui les escampen, pels motius que sigui, poden estar-ne contents. Se n'han sortit. Aquest país està avui més crispat. I està encarant la qüestió com no l'hauria d'haver encarat mai”.

Però, perquè aquest raonament funcioni abans l'editorial ha hagut de definir i emmarcar el conflicte com una polèmica previsible i superficial.

“La polèmica —absolutament superficial i desproporcionada, i convenientment atiada pels partidaris de la gresca— que han suscitat les greus paraules d'Heribert

Barrera sobre la immigració ha motivat la suspensió de la presentació del llibre origen del fals debat”

No obstant, la contradicció és fa evident ja que si es consideren “greus” les paraules de Barrera no és pot argumentar que la “polèmica sigui absolutament superficial”; encara que sí que pot ser desproporcionada. D'altra banda, la presentació dels fets s'adequa més a les necessitats de l'estratègia discursiva de l'editorial i no necessàriament a la realitat d'allò que ha passat. Ho podem veure en la descripció que fa dels opositors a Barrera, “partidaris de la gresca”, qualificació que confirma la seva suposició que la polèmica és superficial. No obstant, sense matisar, “els partidaris de la gresca” poden ser tant els partits que s'han manifestat contraris com els immigrants, afectats per algunes de les opinions xenòfobes de l'exlíder d'ERC.

També el desplaçament temàtic es fa evident quan l'editorialista presenta com a problema principal l'ús demagògic que s'ha fet de les opinions de Barrera.

“Cal tornar a insistir que l'efecte de les declaracions de l'expresident del Parlament s'ha desbordat”. ... “Estem lliscant perillosament, pel pendent de la demagògia i la grogor”.

L'editorial presenta Barrera com una persona sense responsabilitats públiques (expresident), aquesta descripció és necessàriament coherent amb la denúncia d'una polèmica desproporcionada per de les paraules de l'exlíder d'ERC. “Els partidaris de la gresca”, ho han aconseguit:

“Aquest país està avui més crispat. I està encarant la qüestió com no l'hauria d'haver encarat mai”.

Sobre el contingut de les paraules de Barrera, però no hi ha pas gaire discussió en aquest editorial.